

УДК 346.13

DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2024.06.58>

ВПЛИВ САМОРЕГУЛІВНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ ТА ІНШИХ ОБ'ЄДНАНЬ БІЗНЕСУ НА РОЗВИТОК ВІДПОВІДАЛЬНОГО ГОСПОДАРЮВАННЯ

Сошников А.О.,

кандидат юридичних наук,

старший науковий співробітник,

Державна установа «Інститут економіко-правових

досліджень імені В.К. Макутова

Національної академії наук України»,

ORCID: 0000-0003-4998-9713,

e-mail: antonsoshnykov@gmail.com

Сошников А.О. Вплив саморегулівних організацій та інших об'єднань бізнесу на розвиток відповідального господарювання.

Останнім часом український бізнес демонструє готовність до подальшого об'єднання (як галузевого, так і міжгалузевого), здійснюючі відповідні практичні кроки в цьому напрямку. Це обумовлено насамперед різними зовнішніми викликами та загрозами, що постають перед вітчизняним бізнесом, а також переосмисленням бізнесом своєї ролі у суспільстві. Стає більш розповсюдженою діяльність саморегулівних організацій та інших об'єднань за професійним (галузевим) спрямуванням.

В статті розглянуто вплив саморегулівних організацій та інших бізнес-об'єднань на діяльність, як окремих суб'єктів господарювання, так і на розвиток та становлення відповідального бізнес-середовища.

В статті проаналізовано різновиди саморегулювання; цілі та завдання саморегулівних організацій та інших об'єднань бізнесу; останні законодавчі ініціативи щодо правового забезпечення діяльності саморегулівних організацій в Україні, а також зарубіжний досвід законодавчого регулювання саморегулювання (на прикладі, Республіки Казахстан, де було прийнято відповідний закон «Про саморегулювання»).

В результаті дослідження було встановлено, що відсутність єдиного законодавчого акту (єдиної правової рамки) заважає становленню інституту саморегулювання, а також стримує розвиток бізнесу на засадах соціально відповідального господарювання.

Відзначено, що порівнюючи з делегованим саморегулюванням, саме добровільне саморегулювання свідчить про зрілість компаній, які готові об'єднуватися та брати на себе додаткові зобов'язання.

Встановлено, що саморегулівні організації та інші об'єднання бізнесу досить суттєво впливають на бізнес. Надана класифікація цього впливу.

Визначено, що ефективні саморегулівні організації чи інші об'єднання бізнесу за своєю природою повинні надалі стати реальними провайдерами змін, які зокрема і сприяють поширенню в Україні концепції соціально відповідального господарювання на різних рівнях.

Обґрунтовано пропозиції для запобігання використанню недобросовісними суб'єктами господарювання участі у саморегулівних організаціях чи іншому бізнес-об'єднанні.

Ключові слова: суб'єкти господарювання, сталий розвиток, сталість, відповідальне господарювання, соціально відповідальна поведінка, саморегулювання, саморегулівні організації, об'єднання бізнесу.

Soshnykov A.O. The impact of self-regulatory organisations and other business associations on the development of responsible business.

Recently, Ukrainian business has demonstrated a willingness to further unite (both sectoral and cross-sectoral) and has taken appropriate practical steps in this direction. This is primarily due to various external challenges and threats faced by domestic business, as well as business rethinking its role in society. The activities of self-regulatory organisations and other associations in the professional (sectoral) field are becoming more widespread.

The article examines the impact of self-regulatory organisations and other business associations on the activities of individual business entities, as well as on the development and establishment of a responsible business environment.

The article analyses the types of self-regulation; goals and objectives of self-regulatory organisations and other business associations; recent legislative initiatives to ensure legal support for the activities of self-regulatory organisations in Ukraine, as well as foreign experience of legislative

regulation of self-regulation (for example, the Republic of Kazakhstan, where the relevant law 'On Self-Regulation' was adopted).

The study found that the absence of a single legislative act (unified legal framework) hinders the establishment of the self-regulatory institution and restrains the development of business on the basis of socially responsible management.

It is noted that, compared to delegated self-regulation, it is voluntary self-regulation that indicates the maturity of companies that are ready to unite and take on additional obligations.

It is established that self-regulatory organisations and other business associations have a significant impact on business. A classification of this impact is provided.

It is determined that effective self-regulatory organisations or other business associations, by their very nature, should continue to become real agents of change, which, in particular, contribute to the spread of the concept of socially responsible business in Ukraine at various levels.

The author substantiates proposals for preventing dishonest business entities from using their participation in self-regulatory organisations or other business associations.

Key words: business entities, sustainable development, sustainability, responsible business, socially responsible behaviour, self-regulation, self-regulatory organisations, business associations.

Постановка проблеми. Останні роки український бізнес демонструє готовність до подальшого об'єднання (як галузевого, так і міжгалузевого), здійснюючі відповідні практичні кроки. Це обумовлено насамперед різними зовнішніми викликами та загрозами, що постають перед вітчизняним бізнесом, а також переосмисленням бізнесом своєї ролі у суспільстві. Стає більш розповсюдженою діяльність саморегулювальних організацій та інших об'єднань за професійним (галузевим) спрямуванням. Своєю чергою, наявність саморегулювальних та самоврядних організацій та їх ефективне функціонування напряму пов'язано з рівнем демократичного розвитку суспільства й розбудови правової держави. Відсутність реального впливу цих організацій на суспільні процеси є однією основних причин низького соціально-економічного розвитку України [1]. Також саморегулювальні організації та інші об'єднання бізнесу можуть мати досить суттєвий вплив на перетворення, як в самому бізнес-середовищі (учасники, якого будуть надалі дотримуватися засад відповідального господарювання, що також напряму пов'язано з реалізацією концепції сталого розвитку), так і зміни суспільстві. Ці всі фактори зумовлюється актуальність цього дослідження.

Стан опрацювання. Саморегулювальні організації та інші об'єднання бізнесу були предметом

чисельних наукових досліджень. Зокрема, наступні вчені присвячували свої праці вивченню даного інституту: О. Бакалінська, І. Білокінна, Ж. Гарбар, О. Гончаренко, О. Залетов, В. Кочин, В. Левченко, В. Махінчук, Є. Поліщук, Т. Сердюк, С. Січко, О. Сухих Н. Філатова та інші. Частина дослідників розглядають діяльність саморегулювальних організацій через призму концепції корпоративної соціальної відповідальності, наприклад, О. Гончаренко та інші. Безумовно, внесок цих авторів є значним для сучасної правової науки, однак роль саморегулювальних організацій та інших об'єднань у розвитку соціально відповідального господарювання потребує додаткового вивчення.

Мета статті – дослідити вплив саморегулювальних організацій та інших бізнес-об'єднань як на діяльність окремих суб'єктів господарювання, так і на розвиток та становлення відповідального бізнес-середовища.

Виклад основного матеріалу. Засади для розвитку саморегулювання в Україні були закладені ще при прийнятті Господарського кодексу України (2003 рік). Так, статтею 5 було встановлено, що правовий господарський порядок в Україні формується на основі оптимального поєднання ринкового саморегулювання економічних відносин суб'єктів господарювання та державного регулювання макроекономічних процесів [2].

10 травня 2018 року Урядом України було схвалено Концепція реформування інституту саморегулювання в Україні. Було визнано однією із пріоритетних реформ у сфері розвитку підприємництва в Україні саме створення системної й цілісної правової основи, що і забезпечить ефективне функціонування саморегулювальних організацій. Окремо відзначимо, що реалізація цієї Концепції була спрямована: на створення дієвих інструментів для організації взаємодії між суб'єктами господарської та/або професійної діяльності у певній сфері на засадах саморегулювання; поліпшення якості товарів (робіт, послуг) на ринках, де буде впроваджено саморегулювання, підвищити відповідальність виробників таких товарів (робіт, послуг) перед споживачем; забезпечення одержання конкурентних переваг на вітчизняному та міжнародному ринку для суб'єктів господарської та професійної діяльності; покращення інвестиційної привабливості, ділового клімату та конкурентоспроможності держави [3]. Отже, саморегулювання розглядається державою як інститут, який покликаний позитивно впливати на різні суспільні відносини. Водночас відзначимо, що Концепція реформування інституту саморегулювання в Україні все ж таки ґрунтується більше на класичній концепції введення бізнесу і не повністю враховує вже нові загальноєв-

ропейські тенденції щодо переосмислення ролі бізнесу, зокрема і соціальної складової його діяльності.

Досить комплексне визначення саморегулюванню дає В. Кочин, який підкреслює, що воно «є способом упорядкування суспільних відносин між юридично рівними суб'єктами на основі самостійного визначення їх взаємних прав та обов'язків, що формується у відповідному правочині або шляхом створення норм та правил поведінки спеціально створеними організаціями (регуляторами), які визнаються та використовуються їх учасниками (членами)» [4]. Відзначимо, що в доктрині, так і в законодавстві презюмується, що бізнес без будь-якого примусу приймає рішення про входження до тієї чи іншої саморегулювальної організації, чи бізнес-об'єднання та визначає формат своєї участі у її діяльності, тим самим реалізується принцип самостійності (або добровільності).

Визначення саморегулювальних організацій дано на законодавчому рівні, наприклад, у сфері архітектурної діяльності. Так, відповідно до статті 1 Закону України «Про архітектурну діяльність» від 20 травня 1999 року № 687-XIV передбачено, що це неприбуткові добровільні об'єднання фізичних та юридичних осіб за відповідним напрямом підприємницької чи професійної діяльності, які в установленому порядку набули відповідного статусу [5]. Тобто важливою характеристикою, яка відрізняє саморегулювальну організацію від будь-якого іншого об'єднання професійного чи іншого спрямування є набуття спеціального статусу, який встановлюється актами законодавства (зокрема, делеговане саморегулювання).

Наразі, науковці виділяють наступні форми саморегулювання через взаємодію з державним регулюванням: добровільне та делеговане регулювання. Основна їх різниця, що при делегованому саморегулюванні держава передає саморегулювальним організаціям окремі функції, але одночасно встановлює спеціальні вимоги до них. Своєю чергою, добровільне саморегулювання здійснюється суб'єктами підприємницької та професійної діяльності за власної ініціативи [6] і не пов'язано з виконанням законодавчих вимог [1]. До останніх відносяться різні об'єднання за своєю формою, як-то: Конфедерація будівельників України, Асоціація правників України, Незалежна асоціація банків України, Асоціація міжнародників перевізників України та інші.

В Україні в окремих сферах закладений саме підхід делегованого саморегулювання. Саморегулювання, через створення саморегулювальних організацій, на законодавчому рівні передбачено у багатьох сферах, наприклад, діяльність арбітражних керуючих, страхова діяльність, професійна діяльність на ринку цінних паперів, архі-

тектурна діяльність, оціночна діяльність тощо. Так, наприклад Порядком делегування повноважень саморегулювальним організаціям у сфері архітектурної діяльності, затверджений Наказом Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України 13 жовтня 2014 року № 282 визначено процедуру делегування саморегулювальним організаціям у сфері архітектурної діяльності повноважень, визначених законом, а також здійснення контролю за реалізацією делегованих повноважень [7].

Відповідно до положень Концепції реформування інституту саморегулювання в Україні саморегулювання можливе не лише в тих сферах, щодо яких законодавством прямо передбачено обов'язковість/можливість утворення саморегулювальних організацій, а і в інших сферах господарської та професійної діяльності, що, з одного боку, може бути зумовлено попитом на таку форму регулювання у самих суб'єктів господарювання, з іншого, – спроможністю саморегулювальних організацій більш ефективно забезпечити здійснення функцій з регулювання у відповідних сферах [3]. Саме добровільне саморегулювання може свідчити про зрілість компаній, які готові об'єднуватися та брати на себе додаткові зобов'язання, таке об'єднання створює умови для подальшого становлення соціально-відповідального бізнес-середовища.

Саморегулювання, порівнюючи з державним регулюванням, зменшує витрати бюджетних коштів, посилює контроль за збереженням балансу інтересів професійної спільноти та інтересів суспільства, дозволяє посилити конкуренцію всередині професійної спільноти, мінімізує корупційні ризики тощо [8]. Інші дослідники підкреслюють, що саморегулювальні організації дозволяють забезпечити ефективне регулювання та контроль за їх учасниками. Водночас даний контроль, як за обсягом, так і якістю є більш жорстким і ефективним порівняно з тим же державним регулюванням [9], а іноді й більш справедливим. Якщо авторський підхід щодо дієвості контролю саморегулювальних організацій у більшості підтримується дослідниками, особливо вченими-господарниками, то щодо більш жорсткого контролю (порівнюючи з державним регулюванням) є досить дискусійним серед науковців. Хоча і потрібно погодитись, що якщо мова йде про саморегулювальні організації, які демонструють свою інституційну спроможність, то вони можуть більш суттєво вплинути на недоброчесного суб'єкта господарювання або компанію-порушника, в умовах коли існує реальна зацікавленість в очищенні ринку. Також потрібно пам'ятати, що саморегулювальні організації та інші об'єднання бізнесу можуть публічно засудити дії чи бездіяльність таких компаній, закликати інші

компанії (зокрема, і контрагентів) та кінцевих споживачів утриматись від взаємодії з компаніями-порушниками. Останнє може мати місце тільки, коли в бізнес-середовищі та суспільстві дослухаються до позиції цих саморегульованих чи бізнес-інституцій, а це можливо у разі, коли бізнес-спільнота сповідує цінності, а суспільство досить розвинуте. Т. Сердюк аналізуючи досвід діяльності саморегулювання в розвинених країнах підкреслює, що завдяки саме ньому формується система корпоративної відповідальності співтовариств підприємців і професійних співтовариств [6]. В Україні такі тенденції також можна прослідкувати серед вітчизняних компаній, хоча безумовно це більше виключення, ніж усталена практика.

Важливим при розгляді ролі та значення, як саморегульованих організацій, так і інших об'єднань бізнесу є аналіз мети та завдань їх створення та діяльності. З початку звернемось до зарубіжного досвіду, де вже прийнято цілісне законодавство у сфері саморегулювання. Так, в Республіці Казахстан основними цілями саморегулювання, в контексті створення та діяльності саморегульованих організацій визначено: підвищення якості та конкурентоспроможності вітчизняних товарів (робіт, послуг); підвищення конкурентоспроможності вітчизняних галузей економіки; посилення відповідальності учасників ринку перед споживачами; організація ефективної взаємодії суб'єктів саморегулювання з регулюючими державними органами (стаття 4 Закону Республіки Казахстан «Про саморегулювання») [10].

Вже тривалий час українські дослідники обґрунтовують доцільність прийняття спеціального комплексного законодавства і в Україні, зокрема Закону України «Про саморегульовані організації» [8; 11; 12], який би й дозволив визначити загальну рамку відповідного регулювання. Даний підхід також підтримують представники експертного середовища та практики [13]. Однією з останніх спроб прийняття галузевого законодавства був внесений 04 лютого 2022 року проєкт закону про саморегульовані організації № 7025. Так, законодавцями було запропоновано наступну мету діяльності саморегульованої організації – забезпечення професійного чи галузевого самоврядування, розробки та встановлення спільних стандартів і правил, реалізації завдань та захисту прав і законних інтересів її членів, підвищення їх професійного рівня та рівня якості виробленої продукції, виконання робіт, надання послуг [14]. Однією з засадничих пропонувалось проголосити саме самоврядність. А серед основних завдань саморегульованої організації пропонувалось визначити: розробку та встановлення єдиних стандартів і правил, контроль за їх дотриман-

ням членами саморегульованої організації; розгляд скарг на дії членів саморегульованої організації та прийняття за наслідками такого розгляду визначених законом рішень, встановлення порядку розгляду таких скарг; підвищення якості надання послуг та вироблення продукції, виконання робіт членами саморегульованої організації [14]. Наразі, єдиний законодавчий акт так і не прийнято, окремі норми містяться в чисельних законодавчих актів галузевого спрямування, що безумовно заважає розвитку інституту саморегулювання і що призводить до стримування розвитку бізнесу на засадах соціально відповідального господарювання.

Експерти Офісу ефективного регулювання (BRDO) у Зеленій книзі «Саморегулювання в Україні» наголошують, що діяльність саморегульованих організацій направлена не тільки на задоволенні інтересів своїх членів, але і споживачів товарів (робіт, послуг тощо) [15].

Аналогічну позицію займають також представники наукової спільноти. О. Бакалінська зазначає, що метою саморегульованих організацій є підтримка конкурентних засад розвитку економіки в Україні, розвиток і захист економічної конкуренції, просування ідей добросовісності, розумності та справедливості в усіх сферах суспільного життя [16]. Своєю чергою, Т. Сердюк виокремлює наступні основні цілі: попередження заподіяння шкоди суспільству; посилення відповідальності підприємців перед споживачами; дебюрократизація, ослаблення адміністративного тиску; зниження бюджетних витрат; інформаційна обізнаність споживачів; участь в законотворенні; захист інтересів підприємців перед державою; взаємопідтримка і допомога членам організації; зниження корупційної ємності галузі; підвищення якості продукції, послуг, робіт [6]. О. Гончаренко підкреслює, що саморегулювання дозволяє підвищити відповідальність у певній сфері, рівень надання послуг, якості товарів та сприяє подальшому уникненню проявів недобросовісності, нечесності у підприємницькій діяльності [17]. В. Махінчук підтримує відповідний концепт відзначає, що саме через саморегулювання досягаються конкурентні переваги, завдяки демонстрації дотримання більш високим стандартам [18, с. 180]. Серед перелічених цілей діяльності саморегульованих організацій потрібно звернути увагу на підвищення якості продукції, послуг, робіт та попередження заподіяння шкоди суспільству. Підвищення якості продукції, виконання робіт, надання послуг досягається через встановлення додаткових кваліфікаційних вимог до окремих фахівців; посилення вимог до якості сировини, виробничих та інших процесів, устаткування, задіяного у виробництві тощо. Від покращення якісних характеристик продукту виграє, в першу чер-

гу, кінцевий споживач, який отримує покращений сервіс чи підвищеної якості товар; бізнес, який використовуючи правильну бізнес-модель збільшує свій прибуток (здобуває конкурентні переваги), через збільшення реалізації товарів, робіт та послуг, а також держава, яка менше застосовує свій інструментарій (перевірки, обмеження тощо), чим фактично економить публічні кошти. Також досить важливим є не тільки зменшення шкоди суспільству при здійсненні окремих видів господарської діяльності, але і попередження заподіяння такої шкоди. Насамперед йде мова про шкоду для екології.

У 2017 році в національній доповіді «Цілі сталого розвитку: Україна» підготовленої Міністерством економічного розвитку і торгівлі України при науковому супроводі академіка-секретаря Відділення економіки Національної академії наук України Е.Лібановою визнано, що неефективна господарська діяльність призводить до підвищення техногенного навантаження на екологічну систему країни, а отже, до поступового знищення навколишнього природного середовища [19]. Т. Гудіма поділяючи дане занепокоєння підкреслює, що на сьогодні одним із найголовніших завдань є перехід з екологічно небезпечного до сталого розвитку [20].

За оцінкою І. Білокіної, в аграрній сфері діяльність саморегульвних організацій також направлена на захист навколишнього середовища [21]. Погоджуючись з даною позицією, необхідно підходити ще більш широко. Діяльність саморегульвних організацій, як і інших об'єднань бізнесу пов'язана зі всіма компонентами концепції сталого розвитку (екологічними, економічними та соціальними [22]). Передусім, саморегульвні організації та інші об'єднання бізнесу можуть сприяти досягнення цілей 8 «Гідна праця та економічне зростання», 12 «Відповідальне споживання та виробництво», 13 «Пом'якшення наслідків зміни клімату» проголошуючи відповідні політики, яких будуть дотримуватись суб'єкти господарювання.

В межах діяльності саморегульвних організацій та інших об'єднань бізнесу приймаються стандарти, правила професійної поведінки, етичні кодекси та інші акти, які розповсюджуються на діяльність членів саморегульвних організацій та інших об'єднань бізнесу і саме вони визначають загальну траєкторію для ведення бізнесу. За умови належного впровадження саморегулювання, саморегульвні організації та інші об'єднання бізнесу можуть забезпечити розробку ефективних правил, а загальне їх дотримання, своєчасне внесення змін і доповнень до них враховуючі нові реалії сьогодення, призведе до гнучкого та більш ефективного забезпечення виконання цих правил [23]. Дослідники підкреслюють, що при розробці правил профе-

сійної етики в окремих сферах чи галузях можуть бути використані принципи та правила корпоративної соціальної відповідальності [24]. Своєю чергою, на нашу думку, вони не тільки можуть, а і повинні обов'язково враховувати засади відповідального господарювання та сталого розвитку, що повинно бути закріплено на законодавчому рівні. О. Гончаренко однією з перших зроблено спробу проаналізувати корпоративну соціальну відповідальність через етичні кодекси, які справедливо можна вважати важливим елементом саморегулювання на рівні конкретного суб'єкта господарювання, так і галузі, коли вони приймаються на рівні саморегульвної організації чи іншого об'єднання бізнесу. Одночасно, вона зауважує, що оскільки сучасна економіка пов'язана з глобальним переміщенням товарів та послуг, тому компанії приділяють достатню увагу розробці та просуванню етичних засад та формування на їх основі певного збірника – етичного кодексу. Слушно підкреслюючи, що для бізнес-спільноти виникнення етичного кодексу пов'язано із просування та реалізацією концепції корпоративної соціальної відповідальності [25].

Окремі дослідники виділяють також і негативні сторони діяльності саморегульвних організацій та інших бізнес-об'єднань. Так, Н. Філатова, наводить наступні негативні сторони: корисливі дії, які спрямовані на роботу переважно в інтересах своїх членів, нехтуючи при цьому інтересами третіх осіб, які є споживачами послуг членів цієї організації [26]. О. Сухіх також допускає, що існує загроза, що в окремих випадках саморегульвна організація може перетворитися в лобістську організацію [27]. Такі занепокоєння мають своє підґрунтя, оскільки не завжди бізнес має свої усталені традиції та розділяє відповідні цінності. Побудова відповідального бізнес-середовища займає досить тривалий час. Значну роль у цьому виконують інституції громадського суспільства, які забезпечують посилений громадський контроль та кінцеві споживачі, які приймають рішення придбати конкретний товар, сервіс в цієї компанії чи іншій.

Як вже підкреслювалось, одним з завдань діяльності саморегульвних організацій та інших об'єднань бізнесу, як раз повинно стати надання додаткового сервісу чи захист для кінцевих споживачів, в розрізі відповідальної поведінки. Даної позиції дотримуються інші дослідники. Так, О. Гончаренко підкреслює, «що у разі саморегулювання суб'єкти господарювання добровільно визначають певні обов'язки для себе перед споживачами» [28]. Мова саме про додаткові зобов'язання. Підтримуючі відповідний підхід, також варто говорити, що компанії, які входять до саморегульвних організацій та інших об'єднань бізнесу висувають додаткові вимоги та до своїх

контрагентів (в ланцюжку постачання), які можуть не входити до цих саморегульованих організацій та інших об'єднань бізнесу. Ці додаткові вимоги до партнерів дозволяють розширювати коло учасників, які будуть впроваджувати практики соціально відповідального господарювання. Своєю чергою, при дієвому саморегулюванні компанії беруть на себе додаткові зобов'язання і перед своїми контрагентами, насамперед не зашкодити діловій репутації останніх через здійснення своєї господарської діяльності.

Також саморегульовані організації можуть створювати додаткові обмеження новим компаніям, які тільки планують вийти на відповідний ринок [1] і не завжди спроможні або мають бажання відповідати вимогам. Частина компаній сприймають, що саморегульовані організації та інші об'єднання бізнесу обмежують господарську діяльність компанії, іноді встановлюючи надвисокі вимоги. Потрібно з цим погодитись, але визнаючи, що у більшості ці обмеження мають саме позитивний характер, але не всі компанії зацікавлені або спроможні у виконанні підвищених вимог. Саморегульовані організації та інші об'єднання бізнесу, як раз і повинні знаходити баланс між можливостями бізнесу та суспільними інтересами.

Однак саморегулювання може бути також використано недоброчесними суб'єктами господарювання для прикриття своєї недоброчесної поведінки, а іноді й незаконної діяльності. Наприклад, компанія може вступити в саморегульовану організацію чи інше об'єднання бізнесу, наче демонструючи повагу до високих стандартів, проголошених саморегульованою організацією чи іншим об'єднанням бізнесу, прикриваючи цим своїм недоброчесну поведінку. Завдання доброчесної саморегульованої організації створити ефективні запобіжники для перевірки (на етапі вступу) та моніторингу (на етапі вже членства), через встановлення посиленних вимог до членства.

Висновки. Отже, в результаті дослідження було розглянуто вплив саморегульованих організацій та інших бізнес-об'єднань на діяльність, як окремих суб'єктів господарювання, а також на розвиток та становлення відповідального бізнес-середовища.

Констатовано, що відсутність єдиного законодавчого акту (єдиної правової рамки) заважає розвитку інституту саморегулювання, а також стримує розвиток бізнесу на засадах соціально відповідального господарювання.

Встановлено, що порівнюючи з делегованим саморегулюванням, саме добровільне саморегулювання свідчить про зрілість компаній, які готові об'єднуватися та брати на себе додаткові зобов'язання, що і створює умови для подальшого становлення соціально відповідального бізнес-середовища.

Відзначено, що саморегульовані організації та інші об'єднання бізнесу досить суттєво впливають на бізнес. Цей вплив можна класифікувати за наступними рівнями: локальному (направлений на конкретного суб'єкта господарювання, який входить до саморегульованої організації чи іншого об'єднання бізнесу); галузевому (направлений на всю сферу чи галузь, в якій діє саморегульована організація чи інше об'єднання); міжгалузевому (як на різні галузі чи сфери, так і на компанії, які представлені в інших галузях та сферах). Окремо необхідно розрізнити, що вплив може бути як прямий (наприклад, направлений на компанії, які є учасниками саморегульованої організації чи іншого об'єднання), так і опосередкований (наприклад, коли здійснюється вплив на компанії з відповідної галузі, але які безпосередньо не входять до організації чи об'єднання).

Аргументовано, що ефективні (дієві) саморегульовані організації чи інші об'єднання бізнесу за своєю природою повинні надалі стати реальними провайдером змін, які зокрема і сприяють поширенню в Україні концепції соціально відповідального господарювання на різних рівнях (стимулюють конкретних суб'єктів господарювання до соціально відповідальної поведінки, впливають на перетворення в окремих галузях та сферах, так і на все бізнес-середовище).

Обґрунтовано, що для запобігання використання недоброчесними суб'єктами господарювання участі у саморегульованій організації чи іншому об'єднанні для прикриття своєї недоброчесної поведінки, а іноді й незаконної діяльності, ці організації та об'єднання повинні запровадити ефективні запобіжники для перевірки компаній (на етапі вступу) та моніторингу (на етапі вже діючого членства) через встановлення посиленних вимог до членства.

В подальших дослідженнях може розглянуто легальні форми впливу бізнесу на державні політики та ухвалення рішень органами влади.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Залетов О.М. Сутність та принципи саморегулювання на страховому ринку. *Вісник Житомирського державного технологічного університету. Серія: Економічні науки.* 2013. № 2. С. 235–239. URL: <http://ven.ztu.edu.ua/article/view/33125>.
2. Господарський кодекс України: Закон України від 16 січня 2003 р. № 436-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>.
3. Про схвалення Концепції реформування інституту саморегулювання в Україні: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 10 травня 2018 р. № 308-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/308-2018-%D1%80#Text>.

4. Кочин В. Поняття та ознаки саморегулювання у цивільному праві України. *Юридична Україна*. 2014. № 10. С. 52–56. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/urykr_2014_10_11.
5. Про архітектурну діяльність: Закон України від 20 травня 1999 року № 687-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/687-14#Text>.
6. Сердюк Т.В. Саморегулювання в Україні: переваги та недоліки в сучасних економічних умовах. *Економічний вісник НТУУ «КПІ»: збірник наукових праць*. 2012. № 9. С. 41–46. URL: <https://ir.lib.vntu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/8340/cerd%20samoreg.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
7. Про затвердження Порядку делегування повноважень саморегулювним організаціям у сфері архітектурної діяльності: Наказ Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України 13.10.2014 № 282. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1369-14#Text>.
8. Січко С.М. Самооргулівні організації як необхідний елемент функціонування фінансового ринку. *Гроші, Фінанси і кредит*. 2017. № 18. С. 490–496. URL: <http://www.global-national.in.ua/archive/18-2017/93.pdf>.
9. Гарбар Ж.В., Гарбар В.А. Саморегулівні організації в системі функціонування фінансового ринку. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2017. Вип. 15. Ч. 1. С. 76–79. URL: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/15_1_2017ua/19.pdf.
10. Өзін-өзі реттеу туралы: Қазақстан Республикасының Заңы. URL: https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=36239119#activate_doc=2.
11. Гончаренко О.М. Саморегулівні організації: проблематика делегування повноважень, нагляду та контролю. *Приватне право і підприємництво*. 2019. Вип. 19. С. 156–163. URL: <https://doi.org/10.32849/2409-9201.2019.19.33>.
12. Гарбар Ж.В. Діяльність саморегулівних організацій на фінансовому ринку України. Сталій розвиток підприємств, регіонів, країн : міжнародна наук. конференція, 5–7 листопада 2012 р.: матеріали. Дніпропетровськ, 2012. Т. 2. С. 195–197. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/168413402.pdf>.
13. Сморегулівні організації – це крок вперед до «розумного регулювання». URL: https://sk.ua/wpcontent/uploads/sk_files/andriy_zablockiy__samoregulivni_organizaciyi__ce_krok_vpered_do_rozumnogo_regulyuvannya_1.pdf.
14. Проект Закону про саморегулівні організації. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/38927>.
15. Зелена книга «Саморегулювання в Україні». URL: https://cdn.regulation.gov.ua/b8/48/e7/73/regulation.gov.ua_%D0%A1%D0%B0%D0%BC%D0%BE%D1%80%D0%B5%D0%B3%D1%83%D0%BB%D1%8E%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F%20%D0%B2%20%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D1%96_12.07.18.pdf.
16. Бакалінська О.О. Правові проблеми розвитку саморегулювання в сфері добросовісної конкуренції. *Право і суспільство*. 2014. № 2. С. 63–69. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pis_2014_2_13.
17. Гончаренко О. Конституційні засади саморегулювання господарської діяльності. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2016. № 84. С. 28–36. URL: <https://journals.knute.edu.ua/foreign-trade/article/view/521/454>.
18. Махінчук В.М. Приватноправове регулювання підприємницьких відносин в Україні. К.: Юрінком Інтер, 2013. 320 с.
19. Цілі сталого розвитку: Україна: національна доповідь, 2017. URL: https://ukraine.un.org/sites/default/files/202006/SDGs_NationalReportUA_Web_1.pdf.
20. Гудіма Т.С. Господарсько-правове забезпечення реалізації грошово-кредитної політики держави на засадах сталого розвитку: монографія. Київ: ДУ «Інститут економіко-правових досліджень імені В.К. Мамутова Національної академії наук України». 2020. 336 с. URL: https://hozpravoreposit.kyiv.ua/bitstream/handle/765432198/68/%d0%9c%d0%be%d0%bd%d0%be%d0%b3%d1%80%d0%b0% d1%84%d1%96%d1%8f_%d0%93%d1%83%d0%b4%d1%96%d0%bc%d0%b0_2020.pdf?sequence=3&isAllowed=y.
21. Білокінна І.Д. Саморегулівні організації у розвитку аграрного сектору на засадах «зеленої економіки». *Modern Economics*. 2018. № 10 (2018). С. 6–11. DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V10\(2018\)-01](https://doi.org/10.31521/modecon.V10(2018)-01).
22. Устименко В.А., Джабраїлов Р.А., Малолітнева В.К., Гудіма Т.С. Концептуальні аспекти формування правової моделі сталого розвитку України. *Економіка та право*. 2021. № 4. С. 3–17. URL: <https://nasu-periodicals.org.ua/index.php/economiclaw/article/view/6386/5701>.

23. Поліщук Є.А., Левченко В.П. Саморегульвні організації як складова концепції розвитку небанківських фінансових установ. *Стратегія економічного розвитку України: зб. наук. пр.* 2014. № 35. С. 187–195. URL: <https://ir.kneu.edu.ua:443/handle/2010/29119>.
24. Правила професійної етики та корпоративної соціальної відповідальності як інструменти саморегулювання корпорацій. URL: <https://coordynata.com.ua/pravila-profesijnoi-etiki-ta-korporativnoi-socialnoi-vidpovidalnosti-ak-instrumenti-samoreguluvanna-korporacij>.
25. Гончаренко О.М. Саморегулювання цифрової економіки в умовах правового режиму воєнного стану: кодекси етики. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право.* 2024. № 83(1). С. 292–297. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.83.1.43>.
26. Філатова Н.Ю. Феномен саморегулювання в контексті становлення інституту саморегульвних організацій в Україні. *Теорія і практика правознавства.* 2011. № 1. Т. 1. URL: <http://tlaw.nlu.edu.ua/article/view/62388>.
27. Сухіх О.А. Саморегульвні організації та їх роль у регулюванні фінансового ринку. Сучасні проблеми розвитку підприємств харчової промисловості: теорія та практика: програма і матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих вчених і студентів, 13-14 листопада 2014 р. К.: НУХТ, 2014. С. 222–223. URL: <https://dspace.nuft.edu.ua/handle/123456789/22834>.
28. Гончаренко О. Саморегулювання та співрегулювання господарської діяльності. *Підприємництво, господарство і право.* 2017. № 9. С. 62–66. URL: <http://www.pgp-journal.kiev.ua/archive/2017/9/13.pdf>.